

Betreft: CO Talk #3 Cultuureducatie in het speciaal onderwijs (SO)

Datum: Donderdag 19 mei 2022, 15.30-16.30 uur

Panel: Mireille Huijbers (Adviseur cultuureducatie en projectleider speciaal onderwijs Plein C), Bart Heeling (Leerkracht cluster 4 SO school en schrijver), Marian van Miert (LKCA, specialist cultuureducatie), Anouk Diepenbroek (Adviseur cultuuronderwijs), Natasha Meijer en Linda Meulenhoff (Kunstdocenten op SBO Het Plankier in Purmerend), Rinske Wels (Gespreksleider CO Talk) en Karlijn van Oirschot (Adviseur marketing & communicatie Plein C).

Verslag - CO Talk #3 Cultuureducatie in het speciaal onderwijs

Plein C introduceert dit jaar **CO Talk**, een online kennissessie om laagdrempelig en online kennis en ervaringen uit te wisselen. Iedere CO Talk gaan we gedurende een uur aan de hand van één thema met een aantal externe genodigden en met alle deelnemers in gesprek.

De derde CO Talk vond plaats op donderdag 19 mei jl. met het thema '**Cultuureducatie in het speciaal onderwijs**'. Plein C zet zich de komende jaren extra in om de kwaliteit van cultuuronderwijs in het S(B)O en VSO te versterken en verder te bouwen aan een sterk netwerk voor cultuurcoördinatoren en vakdocenten in het speciaal onderwijs.

Zoals de meesten weten is de missie van Plein C 'goed cultuuronderwijs voor ieder kind' vertelt **Mireille Huijbers**. Maar misschien is dit nog wel meer van belang voor kinderen met speciale leerbehoeftes, zoals die jongen die niet goed kan praten, maar in een tekening op een prachtige wijze zijn wereld kan verbeelden, of een meisje dat niet goed kan zien en dankzij cultuureducatie een passie heeft ontwikkeld voor theater. In een cultuur les gaat het vooral om sterker worden door succeservaringen en ontdekken waar jouw hart sneller van gaat kloppen. In Noord-Holland zijn 50 scholen met speciaal onderwijs waarvan 12 meedoen aan CmK. Vanuit Plein C ondersteunen we op uiteenlopend gebied door o.a. het bieden van scholing, kennisdeling en de organisatie van projecten. Deze onlinebijeenkomst is bedoeld om kennis met elkaar te delen en elkaar te inspireren maar óók om te horen wat de wensen zijn ten aanzien van cultuureducatie in het speciaal onderwijs.

Verskil van aanpak bij het reguliere basisonderwijs en speciaal onderwijs

Wanneer een kind geen regulier onderwijs kan volgen, vallen ze onder speciaal onderwijs. Deze kinderen worden onderverdeelt in een van de vier clusters.

Cluster 1: blinde/slechtziende leerlingen.

Cluster 2: dove/slechthorende leerlingen of leerlingen met een taal-spraakontwikkelingsstoornis.

Cluster 3: lichamelijk gehandicapte en/of verstandelijk gehandicapte leerlingen.

Cluster 4: kinderen met psychische stoornissen en gedragsproblemen.

Het verschil in aanpak bij het reguliere basisonderwijs en speciaal onderwijs is met name de opbouw van relatie. Bij speciaal onderwijs is het noodzakelijk om een goede relatie op te bouwen en geduld te hebben. Dit heeft tijd nodig. En er moet een klik zijn tussen de directie en docent om een lange duurzame relatie op te bouwen. In het onderwijs zijn er veel cognitieve ontwikkelingen, maar in het speciaal onderwijs is vooral de motorische ontwikkeling belangrijk.

Bart Heeling is leerkracht op een cluster 4 school met voornamelijk leerlingen met gedragsproblematiek. Volgens Bart hebben alle kinderen een eigen verhaal en hij wil het verhaal van het kind aandacht geven. Oprechte belangstelling wordt vaak gemist, ook in het reguliere onderwijs. Bart gebruikt hierbij de theorie van het omdenken. Hij heeft geleerd dat het belangrijk is om de weerstand los te laten, ruimte te geven aan kinderen en autonomie. Al lange tijd publiceert Bart uit het hart gegrepen verhalen op LinkedIn over gebeurtenissen met de kinderen. En op veler verzoek heeft hij deze gebundeld in het boek 'Gewoon Speciaal'. Tijdens deze CO Talk neemt Bart ons met humor en veel liefde mee naar zijn praktijk en leest een verhaal uit zijn boek voor. In het gesprek komen een aantal belangrijke aspecten naar voren. De relatie, humor, geduld en vertrouwen zijn in het speciaal onderwijs misschien wel het allerbelangrijkste! En mocht er iets gebeuren, bedenk dan: wat raakt jou precies, in plaats van meteen te reageren op het kind.

Marian van Miert richt zich binnen het LKCA o.a. op het speciaal onderwijs en vertelt over het landelijk perspectief op cultuureducatie in het SO. Waar komen we vandaan (onderzoek 2015), over de afgelopen periode inclusief mooie voorbeelden en het verbinden van de provincies (Speciaal Verbeeld) en in doorkijkje naar de toekomst m.b.t. een landelijk onderzoek SO.

Het LKCA werkt met 2e en 3e lijns-instellingen, denk hierbij aan Plein C, Mocca en Hart. Afgelopen maart heeft het LKCA in samenwerking met Kunst & Cultuur, Cultuur Oost en Plein C, het evenement NEXT STOP 2022 georganiseerd. Dat is dé conferentie voor iedereen die meer wil doen met kunst en cultuur voor kinderen en jongeren met een beperking. Met ruimschoots aandacht voor cultuur in het speciaal onderwijs, vso en praktijkonderwijs.

Uit een onderzoek met Dirk Monsma bleek dat speciaal onderwijs een vergeten groep is, waar leerlingen echt te kort kwamen. Zo bleek dat 1/3 goed onderwijs geeft en 2/3 het minder goed deed. Aanbevelingen die hieruit voortkwamen, waren: zorg voor meer aandacht, meer samenwerkingen en regelingen zoals Meer muziek in de klas, Cultuureducatie met Kwaliteit en omarm het speciaal onderwijs. Monsma schreef hiervoor het boek 'Fluisterzacht en haarzuiver', de betekenis van kunstonderwijs voor kinderen met speciale onderwijsbehoeften (2017).

Inmiddels gaat het een stuk beter met cultuureducatie in SO; het LKCA ziet dat het netwerk groeit en er meer aandacht voor speciaal onderwijs is. Tijdens een vervolgonderzoek werden een jaar lang kunstdocenten gevolgd in het project *Speciaal Verbeeld*, met als centrale vraag: hoe kunnen we verbeelding stimuleren? Hoe kunnen we handvaten bieden? Uit het onderzoek kwam naar voren dat de verbeelding kan helpen om kinderen uit een groef te krijgen, meer flexibel te laten worden. De training 'Speciaal Verbeeld' is hieruit voortgekomen en de inzichten worden meegenomen in de basistraining 'Voor de klas in het speciaal onderwijs' voor cultuurdocenten.

LKCA blijft onderzoeken en gaat het leerecosysteem rondom het kind in het SO in kaart brengen, de culturele leefomgeving en welke kansen of belemmeringen er zijn. Daarnaast is het LKCA een landelijk netwerk speciaal onderwijs gestart met een leergemeenschap 'train de trainer' om trainers in het land op te leiden voor de training 'Voor de klas in het basisonderwijs'. Deze is in het verleden ontwikkeld door Tamino samen met Plein C en wordt al jaren verzorgd door Plein C. Er zijn inmiddels zo'n 150 kunstdocenten opgeleid. De training is doorontwikkeld en het zou mooi zijn als deze ook in andere provincies wordt gegeven. Zo krijgen docenten handvaten op het gebied van het speciaal onderwijs en het begeleiden van kinderen in het speciaal onderwijs, aan de hand van hun behoeftes.

Maar ook het ontwerpen van lessen en projecten op maat? Docenten die de training volgen geven aan zich na afloop meer handelingsbekwaam te voelen zelfverzekerder voor de klas te staan.

De kunstdocenten **Natasha Meijer** en **Linda Meulenhoff** geven al jaren met veel plezier kunstlessen op **SBO Het Plankier** in Purmerend. Wat zij veel terugzien in de klas, is dat een kind zich van een andere kant kan laten zien vanuit een beeldende vorm. Kinderen doen nieuwe ontdekkingen, zien een nieuw talent in zichzelf en groeien in zelfvertrouwen. Linda en Natasha vinden het belangrijk om dit bij de leerlingen te benoemen en ze te complimenteren, maar ook te bespreken wat minder gaat. Zij focussen meer op het proces dan op het resultaat. Natuurlijk komen zij ook obstakels tegen, zo vinden leerkrachten het soms lastig om de reguliere structuur los te laten. Deze twee kunstdocenten zien dit als een uitdaging maar krijgen gelukkig steeds meer vertrouwen van de docenten. Het is dankbaar en bijzonder om onderwijs te geven in het speciaal onderwijs. Inmiddels is er een intensieve samenwerking en worden er ook lessen met elkaar ontworpen. De directeur van Het Plankier heeft uitgesproken dat de kunstdocenten net zo belangrijk zijn als de leerkrachten en ook echt bij het schoolteam horen.

Anouk Diepenbroek werkt sinds kort als projectleider in de regio Purmerend en Waterland. Er zijn veel SO-scholen die deelnemen aan CmK in deze regio, waaronder Het Plankier. Normaal gesproken wisselen vakdocenten bij elk project, maar op Het Plankier geven Natasha en Linda al jaren cultuureducatie. Anouk benadrukt het belang van samen optrekken, elkaar ruimte geven en open communiceren: het is belangrijk dat er voldoende tijd wordt genomen voor samenwerking, een goed gesprek, uitwisseling van ervaringen en het bouwen van een vertrouwensrelatie, ook tussen de leerlingen en de kunstdocent.

Tot slot

Mireille vat kort het uur samen. **Inspiratie, actuele ontwikkelingen en goede voorbeelden zijn gedeeld.** Daarnaast hebben we tips gevraagd en gekregen over een duurzame samenwerking tussen een SO-school en een aanbieder. Tijdens de netwerkbijeenkomst in oktober gaan we hier dieper op in. Het is tijdens deze CO Talk nog duidelijker geworden dat het voor kinderen in het SO belangrijk is dat de cultuurdocent de leerlingen leert kennen en begeleidt in hun verdere ontwikkeling. Natasha en Linda gaven aan dat ze verliefd zijn geworden op Het Plankier. Dit wensen wij meer scholen en cultuurdocenten toe. Daarom gaan we ons de komende jaren nog meer inzetten om de kwaliteit van cultuuronderwijs in het S(B)O te versterken. Plein C wil een project opzetten waarin we cultuurdocenten voor langere tijd verbinden aan een school. En we bouwen door aan een sterk netwerk voor iedereen die zich bezighoudt met cultuuronderwijs in het SO.

Hieronder alle gedeelde tips op de vraag: *Wat is er nodig voor een succesvolle samenwerking tussen een school en aanbieder?*

- Delen van CmK SO lessen/projecten binnen netwerk SO CmK
- Vertrouwen en succes inzichtelijk hebben voor iedereen
- De mogelijkheid tot langdurige projecten zodat je echt kan investeren in de relatie
- Langdurig met elkaar aan het werk gaan. Het is belangrijk dat je in speciaal onderwijs voor de kinderen lange tijd blijft en een band kunt opbouwen
- De hele school betrekken bij het denken over de visie op cultuur met elkaar en wensen om draagkracht te creëren
- Continuïteit
- Investeren in contact met de instelling en inbedding in het team

- De mogelijkheid om met meerdere projecten de school in te komen, zodat de kunstvakdocenten de taal van de school leren verstaan
- Goede relatie tussen vakdocent en groepsleerkracht
- Veel met elkaar in gesprek met het kind als middelpunt
- Communicatie kennis en inzicht is heel belangrijk. Neem de tijd en rust en kijk verder dan normaal
- Directeur neemt het op in de jaarplanning
- Wees voorbereid zodat de kinderen niet voor verrassingen komen te staan
- Reageer niet direct. Eerst kijken wat het kind doet en heb vertrouwen en geduld
- Doe het samen
- Laat ruimte over in je lesstructuur. Plan je lesdag niet van tevoren vol, want er kan veel gebeuren waar je op in zou willen gaan
- Mocht er iets gebeuren, bedenk dan: wat raakt jou precies? I.p.v. meteen te reageren op het kind

Wil je meer informatie of heb je vragen m.b.t. speciaal onderwijs, stuur dan een mail naar Mireille Huijbers via mireillehuijbers@pleinc.nl

Zet vast in je agenda:

Netwerkbijeenkomst speciaal onderwijs op donderdag 27 oktober 2022 vanaf 15.30 uur.

En: er is een extra **CO Talk #4** op **donderdag 23 juni, 10.00-11.00 uur** met als thema 'Subsidieregelingen op het gebied van erfgoed en cultuureducatie'.

Data na de zomer: donderdag 15 september, 27 oktober en 8 december, aanvang 10 uur. De thema's volgen, maar mocht je een onderwerp hebben waar je graag met collega's over in gesprek gaat, laat het ons dan weten via info@pleinc.nl.